

Nieminen tuo onnistuneesti esille, miten lastensuojelusta tuli yksityisen ja julkisen sekä myöhemmin julkisen sektorin sisäisen valtamäärittelyn kohde. Lastensuojelu alkoi tarkasteluajankohtana siirtyä yksityisestä hyväntekeväisyydestä julkisen vallan ylläpitämäksi toiminnaksi. Hallinnonalakiistoissa köyhäinhoito ja lastensuojelu asettuivat Niemisen mukaan usein koulua vastaan. Kiistojen taustalla olivat monesti taloudelliset kysymykset.

Nieminen erottelee sosiaali- ja koulutuspoliittisesta kansallis-patriarkaalisesta diskursista pedagogisen ja hallinnollisen diskurssin. Pedagogisessa diskurssissa määriteltiin yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta ja lastensuojelulapset nähtiin hallinnan kohteina. Hallinnollinen diskurssi keskittyi hallinnollisten tahojen keskinäisten valtasuhteiden määrittelyyn lastensuojelulasten jäädessä tarkastelun katveeseen.

Pedagogisen diskurssin sisältä Nieminen löytää moraalis-aatteellisen tehtävädiskurssin sekä tasa-arvon, käytännön ja valikoinnin diskurssit, joista tasa-arvon diskurssi kohdistuu erityisesti kansakouluun ja valikoinnin diskurssi ammatilliseen opetukseen. Määrittelyt ovat pääosiltaan toimivia, ja Nieminen onnistuu sitomaan eri diskurssit ajalliseen muutokseen. Tosin käytännön diskurssi vaikuttaa teennäiseltä verrattuna muihin diskursseihin. Tutkimuksen empiirisessä osassa sen käsittely jääkin vähäiseksi.

Nieminen tulkitsee pedagogisen diskurssin saaneen sosiaali- ja koulutuspoliittisessa puheessa hallinnollista diskurssia määräävämmän ja vahvemman aseman. Vaikka Niemisen tekemät tulkinnat ovat pääosiltaan uskottavia ja aineisto riittävä, tutkimuksen loppuun kaipasi menetelmällistä pohdintaa. Nieminen olisi johtopäätösluvussa voinut palata diskurssi-analyttisen tutkimuksensa lähtökohtiin ja pohtia lähdeaineistosta tehtävien tulkintojen rajoituksia. Johtopäätöslukuun kaipasi myös tutkimustulosten merkittävyyden pohdintaa ja tulosten suhteuttamista aiempaan tutkimukseen.

Yhtä kaikki Nieminen käsittelee taitavasti lastensuojelulasten koulutukseen liittyvää asiantuntijapuhetta ja sen merkitystä kansakunnan rakentamisprosessissa. Hän analysoi tekstejä osana laajempaa kasvatuksellista keskustelua ja tarkkanäköisesti kiinnittää huomiota myös asioihin – kuten työväenjärjestöjen organisoimaan avustustoimintaan –, joita ei julkisuudessa käsitellä, vaikka ne sävyttivät huono-osaisen kansanosan arkea. Tutkimus tuo uutta tietoa kasvatuksen asemasta ja merkityksestä kansakunnan luomisessa, ja lisäksi se kytkeytyy oivallisesti osaksi nuoren valtion rakentamisprosessin analyysiä.

Jukka Rantala työskentelee historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen professorina Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitoksella.

Kirjallisuudentutkija vieraila vesillä

Lauri Kemppinen

Victor Acker: Célestin Freinet. Westport, CT: Greenwood Press, 2000. 176 s.

Victor Ackerin vuonna 2001 ilmestynyt *Célestin Freinet* -elämäkerta ei ole enää tuore teos. Se on myös ehditty arvostella jo parissakin ulkomaisessa tiedelehdessä. Voidaan kysyä, miksi siitä kannattaa kirjoittaa uutta arvostelua vuonna 2007. Vastaus on yksinkertainen:

Ackerin teoksen esiin nostamat asiat ovat edelleen ajankohtaisia ja – ennen kaikkea – vähän tunnettuja. Lisäksi käsillä oleva Freinet -elämäkerta on rakenteellisesti ja esitystavaltaan valtavirrasta poikkeava. Juuri siitä syystä teos tarjoaa mielenkiintoisen esimerkkiaineiston pohdittaessa kasvatushistorialliseen biografiaan liittyviä metodisia kysymyksiä.

Ranskalainen pedagogi Célestin Freinet ja hänen kasvatustieteen ajattelunsa eivät ole olleet aktiivisen tutkimuksen ja keskustelun kohteena englanninkielisellä kielialueella. Tasapuolisuuden nimissä on syytä muistaa, että Freinet on jäänyt huomiotta myös monissa suomalaisissa kasvatustieteen yleisesityksissä. Karl Bruhn ei mainitse Freinet'tä *1900-luvun pedagogisia virtauksia* (1968) -teoksessaan ja sama koskee Taimo Iisaloon laatimaa *Kouluopetuksen vaiheita* (1987). Käsitys siitä, että Freinet on jäänyt jollakin tapaa paitsioon, varmistuu helposti selatessa Nelli -portaalin (National Electric Library Index) kirjasto- ja artikkelitietokantoja. Käyttäytymistieteiden aihealueella suoritettu haku sanoilla Célestin & Freinet tuotti tätä artikkelia kirjoittaessa (kesällä 2007) 76 tai 53 yhdistettyä hakutulosta riippuen siitä, onko Freinet'n etunimi kirjoitettu oikein vai väärin – siis aksenttimerkillä vai ilman. Kun tuloksista karsii pois suomenkieliset tietokannat ja kirjastoluettelot, jää jäljelle noin 30 osua. Vastaavanlainen monihaku sanoilla Rudolf & Steiner tuottaa hieman yli 3000 ja Maria & Montessori yli 5000 hakutulosta. Niinpä voidaan sanoa, että Victor Ackerin vuonna 2001 englanniksi ilmestynyt Freinet -elämäkerta kilpailee lukijoista harvalukuisessa joukossa. Se sai kuitenkin aikanaan melko nuivan vastaanoton kasvatustieteen alan lehdissä.

Arvostetussa *History of Education Quarterly* (4/2001) lehdessä ilmestyneessä kirja-arvostelussa Ackerin tutkimuksen moitittiin olevan rakenteellisesti epäonnistunut ja metodisesti puutteellinen. Kriittikkona toimineen Rebecca Rogersin mielestä kirjoittaja ei selviä ottamastaan urakasta, koska häneltä puuttuu historian tutkimuksen tuntemus. Tällä Rogers viittaa Ackerin koulutukseen: hän on kirjallisuudentutkija, ei historioitsija. Kriitikki on ehkä oikeaan osuua, jos kiinnittää huomiota ainoastaan kirjan rakenteeseen. Teos on omaperäisesti jäsennetty, ja lisäksi se on melko suppea (150s.). Myös John Sivell kiinnitti tähän samaan asiaan huomiota *Comparative Education Review* (4/ 2001) -lehteen kirjoittamassaan arvostelussa, joskin hänen kokonaisarvionsa Ackerin teoksesta on Rogersia myönteisempi. Sivell on tullut tunnetuksi Freinet'n vuonna 1949 ilmestyneen pääteoksen *L'Education du Travail (Education Through Work – A Model for Child-Centered Learning)* kääntäjänä. Se ilmestyi englanniksi niinkin myöhään kuin 1993. Kokonaisuutena tarkasteltuna Rogersin arvostelu vaikuttaa kuitenkin hieman yksipuoliselta. Ackerin tutkimustaan varten keräämä aineisto on ainutlaatuinen, eikä hänen arkistotyöskentelyssään ole huomautettavaa. Hänen esiin kaivamansa dokumentit asettavat koko Freinet-pedagogiikan aivan uuteen valoon.

Acker aloittaa Freinet -elämäkerran tiivistelmää muistuttavalla luvulla, jossa hän referoi kaikki Freinet'n 11 teosta. Hän pohtii kirjojen esittelyn yhteydessä myös syitä siihen, miksi Freinet on jäänyt niin tuntemattomaksi englanninkielisellä kielialueella. Vasta tämän jälkeen Acker siirtyy kertomaan Freinet'n lapsuudesta ja varhaisista kouluvuosista sekä hänen pedagogiikkaansa vaikuttaneista kasvatustieteilijöistä. Luku on saanut nimekseen ”The Intellectual Sources of Célestin Freinet”. Acker on koonnut siihen otteita Freinet'n koulu muistoista tarkoituksenaan osoittaa, että Freinet'n varhaiset elämäkokemukset vaikuttivat hänen kasvatustieteen ajattelunsa muotoutumiseen. Tämä biografinen jakso on kuitenkin pintapuolinen, sillä luvun pääpaino on Freinet'ia lähellä olevien pedagogien ajatusten luettelomaisessa esittelyssä. Pedagogit esitellään omaperäisellä, hieman tietosanakirjamaisella tyyllillä. Oikeastaan Ackerin tyyli tuo tässä kohdassa mieleen koulussa pidettävät kirjaesitelmät. Se

ei kuitenkaan häiritse, sillä kuvauksen kohteena ovat pedagogit tulevat (Pestalozzia lukuun ottamatta) kasvatushistorian kaanonimme ulkopuolelta. Oletteko kuulleet aikaisemmin ranskalaisesta anarkistista ja opettajasta Paul Robinista (1837–1912) tai hollantilaisesta Jan Lighartista (1859–1916)? Ackerin esittelemien pedagogien joukkoon kuuluvat myös William Sanderson (1857–1922), englantilainen työpedagogiikan uranuurtaja sekä intialainen nobelisti Rabindranath Tagore (1861–1947). Hän kertoo myös toisesta nobelistista, ranskalaisen varhaisopetuksen uudistajasta Ferdinand-Édouard Buisonista (1841–1932), jolta Freinet sai idean kannustaa oppilaitaan käymään kansainvälistä kirjeenvaihtoa toisten kouluisten kanssa. Acker toteaa Freinet'n kopioineen teksteihinsä monia belgialaisen lääkärin ja erityisopetuksen uranuurtajan Ovide Decrolyn (1871–1932) esittämiä ajatuksia – mainitsematta tietenkään lähdettä. On hieman outoa, että Acker ei mainitse Makarenkoa tässä yhteydessä ollenkaan, vaikka Freinet viittasi neuvostopedagogiikkaan usein.

Freinet toteutti pedagogiikkansa kautta poliittista ohjelmaa. Joku voi sanoa, että niinhän kaikki muutkin kasvatusfilosofit ovat toimineet, mutta Freinet toimi tässä suhteessa täysin avoimesti. Hän oli poliittiselta suuntautumiseltaan (utopisti)kommunisti. Ranskan kommunistinen puolue (PCF) keräsi ensimmäisen maailmansodan jälkeen ympärilleen intellektuelleja ja uudenlaista yhteiskuntajärjestystä toivoneita sotaveteraaneja. Freinet oli niitä kumpaakin. Intellektuellit joutuivat 1930–40-luvuilla vähemmistöön kommunistisen puolueen sisällä, ja samalla Freinet ajautui yhä kauemmaksi PCF:n linjauksista. Tilanne päättyi 1950-luvun alussa tapahtuneeseen yhteenottoon, jossa puolue syytti Freinet'ia työväenliikkeen pettämisestä (so. liiallisesta itsenäisyydestä ja intellektuaalisuudesta). Acker arvioi näiden jatkuvien riitojen olevan syynä siihen, miksi Freinet ei saanut koottua pedagogisia oivalluksia yhtenäiseksi esitykseksi. Tuo työ jäi 1960-luvulle. Se, että Freinet joutui PCF:n hampaisiin petturuudesta syytettynä, on tavallaan ironista. Äärioikeisto oli syyttänyt häntä samasta asiasta 1930-luvun alussa. Tällöin oli tosin kyseessä maanpetturuusepäily ja epäisänmaallinen toiminta. Freinet'n oppilaiden arveltiin välittävän vakoilutietoja Neuvostoliittoon lähettamiensä kirjeiden mukana. Esimerkiksi St Paulin kaupungin pormestaria häiritsi Freinet'n ranskalaisia arvoja kohtaan tuntema välinpitämättömyys. Todisteita maanpetturuudesta ei löytynyt, eikä koulutarkastajakaan nähnyt Freinet'n koulunpidossa huomautettavaa, mutta kaupunki irtisanoi opettajansa. Reformipedagogiikka siirtyi Venceen.

Freinet argumentoi sanomalehtiartikkeleissaan, pitämissään puheissa ja teoksissaan marxilaisin käsittein. Hän puhuu luokkataistelusta, proletariaatista ja bolshevikeista. Tämä piirre on oudolla tavalla karsiutunut pois suomenkielisestä freinetpedagogisesta kirjallisuudesta. Voidaan tietenkin väittää, ettei poliittisen kontekstin esiin nostaminen ole tärkeätä pedagogisten oivallusten esittelyn rinnalla. Ehkäpä niin. Toisaalta se selittää esimerkiksi sitä, miksi Freinet suhtautui kirjallisuuteen niin vähättelevästi. Ranskalainen kaunokirjallisuus edusti Freinet'ille pönäkkää patriotismia ja taantumuksellisuutta. Ensimmäisen maailmansodan juoksuhaudoissa nuoruutensa viettänyt ikäluokka oli kyllästetty puheilla ranskalaisen kulttuurin erinomaisuudesta ja sen suojelemisen tärkeydestä. Tästä kaikesta oli pyritävä eroon työväestön koulussa. Siellä lapsia kasvatetaan ihaillemaan työntekoa, itse tekemistä, eikä kunnioittamaan taantumuksellista korkeakulttuuria.

Freinet haki yhteyttä muihin työkouluuudatetta kannattaviin pedagogeihin 1920-luvun lopulla, mutta tulokset jäivät mitättömiksi, varsinkin Ranskan ulkopuolella. Hänen avoin vasemmistolaisuutensa ja marxilainen kielenkäyttönsä karkottivat konservatiiviset pedagogit tehokkaasti kuulijajoukosta. Muun muassa Lordi Baden-Powell yhtyi vastustajien kuoroon toteamalla, että heillä oli jo toimiva työkasvatus partioliikkeessä. Näyttää siis siltä, että Freinet'n pedagogisen ajattelu ei ole levinnyt angloamerikkalaiselle alueelle siihen liitty-

vien vasemmistolaisten implikaatioiden vuoksi. Englantilaista ja amerikkalaista koululaitosta on suojeltu aktiivisesti sosialistisilta ja kommunistisilta vaikutteilta. Tässä mielessä on myös ymmärrettävää, että Freinet on saanut kannatusta pohjoismaissa. Siitä Acker ei tosin näytä olevan lainkaan tietoinen.

Ackerin teos ei ole helppotajuinen johdatus Freinet-pedagogiikkaan. Sellaisia kirjoja on kyllä saatavissa suomeksi ja varsinkin ruotsiksi. Elämäkoulu-yhdistys on kustantanut yhden Freinet -suomennoksen (*Ihmisten koulu*) sekä Margaretha Starckin *Kotkat eivät käytä portaita: Käytännön Freinetpedagogiikkaa* (1996). Erilaisten kannatusryhmien ja järjestöjen tuottamaa reformipedagogista kirjallisuutta leimaa usein tunnustuksellisuus. Ackerin Freinet -elämäkerta ei ole tällaista uskonveljille tuotettua reformipedagogista hartauskirjallisuutta. Elämäkerta riisuu Freinet'n häneen liitetystä mystifioinnista ehkäpä vähän liiankin paljaaksi.

Kirjallisuutta

- Beattie, Nicholas 1998. Freinet and the Anglo-Saxons. *A Journal of Comparative Education* 28 (1), 33–45.
- Beattie, Nicholas 2002. *The Freinet Movements of France, Italy, and Germany, 1920–2000: Versions of Educational Progressivism*. Lewiston, N.Y.: The Edwin Mellen Press.
- Bruhn, Karl 1973. 1900-luvun pedagogisia virtauksia (kolmas, tarkistettu painos). Helsinki: Otava.
- Freinet, Célestin 1987. *Ihmisten koulu, käytännön opas kansan koulun työvälineiden, opetusmenetelmien ja kasvatuksen järjestämiseen*. Helsinki: Elämäkoulu.
- Freinet, Célestin 1993. *Education Through Work – A Model for Child-Centered Learning*. Translated by John Sivell. Lewiston, N.Y.: The Edwin Mellen Press.
- Iisalo, Taimo 1989. *Kouluopetuksen vaiheita keskiajan katedraalikouluista nykyisiin kouluihin*. Otava: Helsinki.
- Rogers, Rebecca 2001. Reviewed Work(s): Célestin Freinet by Victor Acker. *History of Education Quarterly* 41 (4), 572–574.
- Sivell, John 2001. Reviewed Work(s): Célestin Freinet by Victor Acker. *Comparative Education Review* 45 (4), 641–643.
- Starck, Margaretha 1996. *Kotkat eivät käytä portaita: Käytännön Freinetpedagogiikkaa*. Helsinki: Arator.

Lauri Kemppinen toimii erikoistutkijana Turun yliopiston Rauman opettajan-koulutuslaitoksessa.
